

*Некlesa А. І., аспірант
Таврійський державний
агротехнологічний університет імені Дмитра
Моторного
AntonNeklesa@ukr.net
ORCID: 0009-0000-9952-4426*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті подано результати критичного аналізу наукових підходів щодо сутності мікроекономічного зростання. Зазначається, що процес економічного зростання залежить від життєвого циклу, а також ряду зовнішніх і внутрішніх факторів бізнес-середовища, в якому знаходиться підприємство. Визначено, що економічне зростання відбувається не лише за умови збільшення ресурсів чи кількісних результатів, а й за якісними змінами у діяльності підприємства. Розкриваються процеси не тільки кількісних та якісних змін діяльності підприємства, але і акцентується увага на результатах та критеріях за якими відбувається ідентифікація й формалізація результатів його економічного зростання. На основі узагальнення критеріїв оцінки економічного зростання підприємства запропоновано показники за його ключовими характеристиками, які враховують і якісні аспекти та ототожнюють «поняття розвиток та зростання».

Ключові слова: зростання, економічне зростання, кількісне і якісне зростання, мікроекономічне зростання, розвиток, кількісні результати, економічні результати, оцінювання економічного зростання.

JEL code classification: D60

Постановка проблеми. В умовах тривалої макроекономічної нестабільності, воєнних загроз, обмежених фінансових ресурсів, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури найбільш вразливими виявилися підприємства. Це обумовлює потребу в науково виважених підходах до відновлення їх економіки та забезпечення довгострокового економічного зростання.

Варто зазначити, що в наукових дослідженнях питання визначення сутності економічного зростання підприємства недостатньо актуалізовані та мало обговорювані. У наукових публікаціях дана проблематика розглядається в аспекті кількісних змін кінцевого економічного результату діяльності підприємства – валового доходу або його виручка від реалізації продукції (послуг). Крім того, поняття економічного зростання на мікрорівні залишається недостатньо концептуалізованим, а підходи до його ідентифікації характеризуються фрагментарністю й неоднозначністю. Це ускладнює розробку цілісних управлінських рішень спрямованих не лише на стабільність функціонування, а й на забезпечення сталого розвитку підприємств у середній та довгостроковій перспективі. Тож формування теоретико-методологічних засад економічного зростання і його взаємозв'язків з економічним розвитком, обґрунтування критеріїв оцінювання створює передумови для зміцнення економічних результатів діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні підходи щодо сутності, факторів, взаємозв'язку та оцінки економічного зростання на мікро- і макrorівні в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів розглядаються у наукових працях зарубіжних (І. Адізес [2], Л. Гринер [3], Б. Йованович [1], К. Р. Макконел і С. Л. Брю [10], Дін Шеферд [21], М. Фрііл і І. Гордон [4]) та вітчизняних (Н. Я. Бойчук [8], В. Гмиря [11], О. Г. Дерев'янка [14], Н. В. Касьянова [12], О. В. Мельник [15], Ю. Б. Потюк [5; 6], М. В. Руда [7], Н. С. Скопенко [16],

Є. Є. Смирнов [17; 20], Є. В. Смирнов [20], Н. В. Шевчук [18], І. Ю. Штулер [19] та ін.) науковців. Серед них, за останні роки засади економічного зростання підприємств аналізують Ю. Б. Потюк і П. В. Налутка, які дефініцію «зростання підприємства» ідентифікують як масштабування діяльності бізнесу задля нарощування обсягів продажу [6]. Крім того, Ю. Б. Потюк разом з А. С. Завербним зазначають, що ріст підприємства забезпечується процесом його масштабування [5]. М. В. Руда, О.Г. Мельник, Д.Е. Дубнер під зростання підприємства підводять нарощування ресурсів фінансового, людського та іншого капіталу, технологій, нових способів менеджменту, що призводять до збільшення його доходу [7]. Н. Я. Бойчук трактує зростання роботи підприємства як «пошук резервів збільшення доходів» [8, с. 68]. Публікація Є.Є. Смирнова і Д. Ю. Катрича характеризує зміст зростання підприємства в економічному аспекті і в площині взаємопов'язаних категорій таких як розвиток, організаційна здатність, цілі розвитку, якість зростання та базує його визначення “на сучасних положеннях теорій капіталу підприємства” [17, с. 111]. Автори зазначають, “з позиції результативної логіки економічне зростання підприємства проявляється як позитивна динаміка організаційної цінності що є наслідком процесів капіталоутворення, які протікають в об'єктивному та інкорпоративному просторах на основі взаємодії та взаємовідносин диференційованих видів капіталу [17, с. 117]. І. Ю. Штулер в своїх дослідженнях теорії економічного розвитку господарських систем через концепцію гомеостазу взаємопов'язує економічний розвиток і зростання та вказує, що “економічне зростання – це кількісний показник розвитку, а економічний розвиток – це якісне економічне зростання поряд зі значними структурними змінами у відносинах власності, в системі поділу праці й зайнятості, в політиці доходів та витрат, у соціальній сфері тощо” [19, с. 217]. Н. В. Шевчук та Є. Є. Смирнов економічне зростання розглядають у взаємозв'язку з такими категоріями як “розвиток”, “масштаби підприємства”, “економічні результати”, а його якість, в теорії економіки підприємства, пропонують оцінювати через продуктивність первинних ресурсів [18]. Оцінювання економічного зростання вітчизняних підприємств О. В. Дерев'янюк пропонує здійснювати за фактором величини функціонуючого основного, оборотного та інтелектуального капіталу, вимірювання якого здійснюється за сумою доданої вартості на основі дисконтованих грошових потоків й концепції економічного прибутку, який включає моделі: остаточного прибутку (RI, Residual Income); економічної доданої вартості (EVA, Economic Value Added); ринкової доданої вартості (MVA, Market Value Added) та факторної інтерпретації моделі остаточного чистого прибутку (RE, Residual Earnings) [14, с. 140]. Є. В. Смирнов та Є. Є. Смирнов розширюючи змістовні межі оцінювання та забезпечення економічного зростання підприємства встановили, що “такими факторами виступають розмір компанії, її вік, прибутковість діяльності, інноваційна та інвестиційна активність” [20, с. 149]. Крім того автори зазначають, що “одним із найбільш популярних і розроблених напрямів оцінювання економічного зростання є фінансові моделі: М. Кісора, Лернета – Карлетона, Р. Хігінса, Ульріха-Ерлоу, А. Раппопорта, Дж. Ван Хорна, А.Зекона, BSG тощо [20, с. 150 і с. 152].

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення та систематизація теоретичних підходів до визначення сутності економічного зростання підприємства, уточнення його взаємозв'язку з економічним розвитком, а також обґрунтування методичних засад і критеріїв оцінювання кількісних та якісних результатів економічного зростання підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аналіз дефініцій щодо «зростання», «економічне зростання» та «економічний розвиток» в українських та зарубіжних джерелах показує деяку різницю у підходах.

Оскільки підприємства є суб'єктами мікроекономічного рівня, їхнє економічне зростання дослідники переважно розглядають як збільшення обсягів виробництва, зумовлене змінами ресурсного потенціалу та рівня технологічного забезпечення. При цьому економічне зростання підприємства оцінюють з урахуванням тривалості його діяльності, розміру, галузевої належності, рівня диверсифікації виробництва, прибутковості, а також інвестиційної та інноваційної ефективності..

Так, дослідження залежності зростання підприємства від його віку Б. Йованович пов'язує з теорією відбору [1]. Згідно його теорії збільшення віку підприємства знижує темпи його

зростання, але підвищує ймовірність стійкості за життєвим циклом. Цю ідею підтримують Л. Гринер [3] та І. Адізес [2]. Останній дослідник вказує, що зростання характеризується здатністю підприємства підвищуватись, збільшуватись, масштабуватись, згідно його життєвого циклу та виділених десяти стадій розвитку [2]. На стадії «юності» зростає значення адміністративного ресурсу, більше часу витрачається на планування та координацію розвитку. Спад процесу творення, творчості, пошуку нових ідей може призвести до процесу рецесії зростання. Головні менеджери витрачають час на планування «як» на його марну трату, необхідну для аналізу «навіщо». У такому випадку може статися передчасне старіння підприємства. Рішення призупинити стрімкий розвиток, щоб закріпитися на висоті, дається нелегко. На цій стадії партнери-співвласники можуть розійтися.

У теорії Л. Гринера визначено п'ять ключових параметрів і стадій зростання і чотири кризові стадії, які в сукупності дозволяють зрозуміти особливості зростання підприємства на кожній стадії. В основі цього напряму дослідження (Corporate-strategy view) закладено ідею про те, що зростання визначається на основі певних управлінських рішень стратегічного характеру, з урахуванням як фінансових так і нефінансових аспектів, а також внутрішніх і зовнішніх факторів бізнес-середовища [3].

М. Фріл та І. Гордон дефініцію зростання пов'язують як наслідок дії великої кількості зовнішніх і внутрішніх чинників впливу бізнес-середовища в якому знаходиться підприємство [4].

В наукових публікаціях вітчизняних вчених зростання підприємства трактується як процес масштабування бізнесу [6], діяльності підприємства [5], зростання ресурсів [7] та як зростання доходів [8].

При вивченні різних досліджень можна підсумувати, що серед зарубіжних і вітчизняних науковців відсутня узгодженість щодо ідентифікації дефініції зростання підприємства. Зростання, відображаючи зовнішню характеристику розвитку, демонструє наявність ознак розвитку системи, яка за кількісним розширенням не може забезпечувати розв'язання соціальних, екологічних, гуманітарних проблем, що постають перед суб'єктом господарювання. Всі сходяться на розумінні, що зростання – це збільшення, підвищення, але вони часто не роблять акценти на економічну складову. Зміст відповідних досліджень має фокусуватися на економічному аспекті зростання діяльності підприємства, на досягненні в економіці “вищого ступеня розвитку” [9, с. 480].

Економічне зростання є однією з ключових цілей діяльності підприємства, оскільки забезпечує збільшення обсягів виробництва та створеного реального продукту. Це, своєю чергою, розширює можливості підприємства щодо ефективнішого задоволення наявних потреб і розв'язання актуальних економічних проблем. Економічне зростання підприємства є бажаним і позитивним явищем. Проте потрібно не забувати, що воно супроводжується і певними негативними наслідками. Зокрема, забрудненням навколишнього середовища. Також індустріалізація та економічне зростання породжують такі негативні явища сучасного життя, як промисловий шум і викиди.

Окремі науковці економічне зростання підприємства тлумачать в аспекті розширення його діяльності для нарощування обсягів продажів та ринкової присутності [11]. К. Р. Макконел та С. Л. Брю економічне зростання компанії характеризують «як збільшення виробничих можливостей, що відбувається із збільшенням кількості використовуваних факторів виробництва або вдосконаленням техніки і технології» [10, с. 634].

Сутність економічного зростання підприємства не обмежується лише факторами виробництва та змінами його обсягів виробництва і продажу продукції, а виражається «через економічні результати, які, в свою чергу, є формалізацією намірів, бажань, та наслідками реалізації цілей розвитку підприємства» [18, с. 13].

У дослідженнях Н. В. Касьянової, економічне зростання розглядається як «позитивна зміна можливостей системи задовольняти потреби за рахунок самоорганізації, тобто за рахунок підвищення ефективності використання власних можливостей, а не за рахунок залучення ресурсів ззовні» [12, с. 266].

На основі узагальнення наукових джерел, що висвітлюють поняття економічного зростання підприємств, дослідники розглядають його з різних теоретичних аспектів та виділяють два підходи до вивчення цього явища. Перший підхід – класичний – досліджує економічне зростання підприємства через взаємопов'язані категорії «вартість», «цінність» та «ресурси», що надають можливість пояснити економічну логіку зростання, як цілісний процес, що поєднує елементи економічних відносин та результатів, які відображають сутність організаційного розвитку. Другий підхід – капітальний, який розглядає економічне зростання підприємства через призму капіталоутворення. У його межах економічне зростання підприємства розглядається через накопичення капіталу, його якісні характеристики, вартість, цінність тощо [15, с. 219].

За результатами досліджень економічне зростання підприємства науковцями розглядається за функціональним та процесно-результативним напрямками за умов масштабування бізнесу, ефективного використання ресурсів, забезпечення позитивної динаміки обсягів продажів, ринкової присутності та підвищення результатів господарської діяльності.

Таким чином, дефініція економічного зростання підприємства подає собою позитивну динаміку окремих параметрів кількісних і якісних змін економічних результатів його розвитку.

При цьому не кожне зростання вартісних обсягів продажу продукції потрібно вважати економічним. Так, якщо воно відбувається внаслідок зростання ринкових цін або дооцінки балансової вартості активів або здійснюється за рахунок залучення додаткових ресурсів, то в даному випадку підвищуються економічні результати. Такий процес не тотожний з економічним зростанням.

Економічне зростання має розкривати не тільки процеси кількісних, а і якісних змін діяльності підприємства. Ю. Турчинова вказує, що «з позицій ефективності економічні результати діяльності підприємства проявляються через якість його функціонування та розвитку, ступінь і економічність використання матеріальних ресурсів, витрачання робочого часу та рівень технологічності і продуктивності праці» [13, с. 14].

Ефективність використання наявних ресурсів та адаптація до нових економічних умов є важливими індикаторами економічного зростання підприємства. На це звертають увагу ряд науковців [14; 15; 16; 17]. Наприклад, О. Г. Дерев'янка у своїй статті підкреслює важливість капіталізації як індикатора економічного зростання підприємств, наголошуючи на необхідності ефективного використання ресурсів для досягнення стійкого розвитку підприємства [14, с. 136–146.]. Автор Мельник О.В. у своїй монографії також звертає увагу на те, що капіталізація підприємств відіграє значну роль у забезпеченні довгострокового зростання, обґрунтовуючи це через приклади підприємств, що успішно впроваджують інновації для підвищення своєї ринкової вартості [15, с. 123]. Натомість, Скопенко Н.С. акцентує увагу на важливості впровадження цифрових технологій для підвищення конкурентоспроможності підприємств. Він зазначає, що «адаптація до змін зовнішнього середовища та впровадження інноваційних цифрових рішень є важливими елементами стратегічного управління, що стимулюють економічне зростання» [16, с. 48].

Вважаємо за доцільне дещо пояснити результативний аспект економічного зростання підприємства, оскільки він є пріоритетним для визначення сутності досліджуваного поняття. З розвитком теорії економічної ефективності, як зазначають Н. В. Шевчук та Є. Є. Смирнов: визначення категорії «економічні результати» має розглядатися крізь призму здатності підприємства досягати поставлених цілей. Тобто, визначення економічних результатів змістовно доповнюється організаційними здібностями суб'єктів господарювання як «наслідків взаємодії ресурсів та організаційних процесів, що забезпечують такі організаційні характеристики, які є ключовими з точки зору реалізації цільової діяльності підприємства» [18, с. 8].

Економічне зростання співвідноситься з економічним розвитком підприємства. Обидва ці поняття є взаємопов'язаними та взаємозалежними. Економічний розвиток неможливий без економічного зростання. Як зазначає І.Ю. Штулер «економічне зростання є структуроутворюючою складовою економічного розвитку, який є визначальним етапом у процесі постійних економічних змін, еволюції господарювання» [19, с. 217].

Економічне зростання, будучи кількісним показником розвитку, має більш вузьке поняття та є однією із форм економічного розвитку. Вони співвідносяться як форма і зміст, зовнішнє і внутрішнє, частина і ціле.

У науковій літературі активно обговорюється низка питань, що стосуються вибору критеріїв оцінювання економічного зростання підприємства. Д. Шеферд вказує, що вибір критеріїв і показників «часто здійснюється довільно або на основі зовнішніх рекомендацій та власних аналітичних підходів» [21]. Такий зріз досліджень потребує розгляду методичного інструментарію критеріїв оцінювання економічного зростання.

Так, професор О.Г. Дерев'янка технологію оцінювання економічного зростання підприємства пропонує здійснювати за критерієм капіталізації надаючи розрахунки її величини та динаміки змін, проводячи аналіз вартісних спред-результатів, оцінюючи рівень раціональності структур капіталу та на основі отриманих показників здійснює факторний аналіз прибутковості капіталу й продуктивності функціонування активів, відповідно [14]. Така методика дозволяє враховувати значну кількість більш глибоких причинно-наслідкових зв'язків, але вузьким її місцем є визначення коефіцієнтів спреду доходності капіталу і спреду доходності реалізації продукції як співвідношення фактичного рівня рентабельності до критичного значення. Останнє в практичній апробації може мати суб'єктивні елементи характеристики та не дозволяє в повній мірі оцінити вплив нематеріальних факторів на економічне зростання. Дослідники Є.В. Смирнов та Є.Є Смирнов в основу методології оцінювання економічного зростання підприємства пропонують використовувати фінансові моделі притримуючись вимог “Золотого правила економіки” зміст якого полягає у тому, що “темпи зростання чистого доходу мають бути більшими за темпи зростання середньорічної величини активів, а темпи зростання чистого прибутку мають перевищувати темпи зростання чистого доходу компанії” [20, с. 151].

Для підприємства економічне зростання оцінюється показниками за суттю (валова додана вартість) та економічним масштабом (валовий дохід). Валова додана вартість обчислюється як різниця між виручкою від реалізації продукції (послуг) і витратами на сировину, матеріали та послуги, придбані в інших підприємствах (проміжне споживання). Валовий дохід для окремого суб'єкта господарювання відповідає виручці від реалізації товарів, робіт чи послуг.

Економічне зростання підприємства – це збільшення обсягів валової доданої вартості або виручки в одному періоді порівняно з іншим. Воно являє собою зростаючу здатність економіки до реалізації своїх виробничих можливостей, ведення розширеного відтворення тих самих товарів і послуг з використанням незмінної технології.

Різниця між економічним зростанням і економічним розвитком підприємства полягає в тому, що розвиток визначається переходом від одного стану економіки до іншого, коли в звітному періоді не тільки збільшується виробництво тих самих товарів, а й має місце виробництво нових товарів і послуг з використанням нових технологій порівняно з базовим періодом.

Економічний розвиток підприємства неможливий без його економічного зростання, тоді як останнє може відбуватися і за умов відсутності економічного розвитку. Якщо економічне зростання підприємства відбиває суто кількісні зміни економічного результату, то економічний розвиток – це якісне економічне зростання. Основним показником, що вимірює економічний розвиток і зростання підприємства, є реальна валова додана вартість. Однак лише кількісний вимір цього показника не дає можливості з'ясувати, чи відбувається зростання або економічний розвиток підприємства. Якість економічного зростання на рівні підприємства має формуватися на засадах більш високого рівня ефективності використання факторів виробництва та інноваційних технологій в організації та управлінні.

Як зазначають Н. В. Шевчук і Є. Є. Смирнов «у теорії економіки підприємства поняття «якість економічного зростання» не конкретизується та використовується контекстуально, в основному, коли мова йде про фактори і детермінанти забезпечення зростання та визначення відповідних його видів (інтенсивне та екстенсивне; агресивне, сфокусоване, збалансоване, стійке; інтегроване, диверсифіковане, концентроване тощо)» [18, с. 12].

Економічне зростання підприємства визначається з двох позицій: 1) як поступальний приріст (абсолютний, темп приросту) реального обсягу валової доданої вартості або валового доходу (виручки) за рахунок збільшення обсягів використовуваних ресурсів або їх кращого використання без порушення їх пропорційності, як факторів виробництва, що склались у аналізованих періодах; 2) як реальний приріст валової доданої вартості або валового доходу (виручки) на наявну чисельність персоналу. На відміну від вище зазначеної типізації більшість дослідників формують три типи: екстенсивний, інтенсивний і змішаний. Для екстенсивного типу характерне збільшення обсягів виробничих ресурсів, що мають бути задіяні у виробничому процесі. Інтенсивний – передбачає більш ефективне і продуктивне використання ресурсів на основі впровадження інновацій в техніку, технології і організацію виробництва. Змішаний тип поєднує два попередніх, так як в практичній діяльності чистих форм майже не існує.

Екстенсивне економічне зростання підприємства досягається за рахунок використання більшої кількості виробничих ресурсів при незмінній продуктивності праці.

Інтенсивний приріст виробництва забезпечується виходячи із застосування більш досконалих предметів і засобів праці, що підвищують продуктивність і забезпечують економічне зростання підприємства.

Кінцева мета економічного зростання підприємства – збільшення пропозиції на ринку продукції. Фактори пропозиції включають кількість і якість природних ресурсів; кількість і якість персоналу підприємства; обсяг основних і оборотних активів; інноваційні технології. Саме ці фактори визначають спроможність економічного зростання підприємства і його можливості формувати пропозицію в залежності від попиту на продукцію і послуги.

Зауважимо, що фактори пропозиції і попиту взаємопов'язані. Зростання попиту стимулює пропозицію, а отже і економічне зростання підприємства, а зниження попиту гальмує пропозицію. Саме ці фактори визначають спроможність до економічного зростання.

Виходячи із якісних і кількісних характеристик економічного зростання підприємства критеріальною базою його оцінки науковці визначають економічні результати в категоріях фінансового стану ефективності, результативності, продуктивності, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, фінансової стійкості тощо. Крім того, кожний із факторів економічного зростання підприємства оцінюється різними показниками. Природні ресурси – показниками ресурсомісткості продукції, трудові ресурси – продуктивності праці, необоротні і оборотні активи – фондівдачею, інноваційні технології – підвищенням ефективності виробництва.

Висновки. Таким чином, дефініція економічного зростання підприємства подає собою позитивну динаміку окремих параметрів кількісних і якісних змін економічних результатів розвитку підприємства. В основу визначення якості економічного зростання закладено в його ресурсно-результативну природу. Оцінювання якості має здійснюватися за критеріями ефективності результатів діяльності підприємства. Критеріальною базою його оцінки мають бути економічні результати в категоріях фінансового стану, стійкості, ефективності, результативності, продуктивності, конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, тощо.

Подальші дослідження мають бути пов'язані з поглибленням факторного аналізу економічного зростання підприємства акцентуючи увагу на відтворювальному підході, що дозволяє виявити його умови і фактори та зокрема роль чинника оновлення капіталу в його різних режимах та інвестування в інфраструктуру.

Список використаних джерел:

1. Jovanovic B. Selection and the Evolution of Industry. *Econometrica*. 1982. Vol. 50, No. 3 (May). P. 649–670. DOI: <https://doi.org/10.2307/1912606>
2. Adizes I. Managing Corporate Lifecycles. Volume I: How Organizations Grow, Age, and Die. Santa Barbara, CA: The Adizes Institute Publications, 2012. 530 p.
3. Greiner L. Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard Business Review*. 1972. P. 37–46.
4. Freel M., Gordon I. On the Consequences of Firm Growth. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*. 2022. Vol. 40, No. 6. P. 684–709. DOI: <https://doi.org/10.1177/02662426221074053>.

5. Потюк Ю.Б., Завербний А.С. Сутність, значення, види, способи та особливості масштабування в економічній сфері. *Сучасні тенденції розвитку економіки і обліку: наукові горизонти*. Всеукраїнська науково-практична конференція 23 березня 2023 року: Збірник тез доповідей. Луцьк : ДВНЗ «ДонНТУ». 2023. С. 272–274. URL: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/zbirnyk-2023.pdf>
6. Потюк Ю., Налутка П. Комунікаційне забезпечення масштабування бізнесу: репутаційний аспект в умовах зовнішньоекономічної діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-30>
7. Руда М.В., Мельник О.Г., Дубнер Д.Е. Масштабування бізнесу: міжнародні стратегії експансії. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. Т. 11, № 1. 2024. С. 134–144. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.134>
8. Бойчук Н.Я. Вплив стратегії розвитку на ефективність діяльності підприємства. *Економічні науки*. 2016. № 18. С. 66–70. URL: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2016_18%281%29_19.pdf
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
10. Макконел К. Р., Брю С.Л. Аналітична економія: принципи, проблеми і політика. Ч. 1. Львів : Просвіта, 1997. 671 с.
11. Гмиря В., Полях С. Забезпечення економічного зростання підприємств у постіндустріальній економіці. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. DOI: [10.32782/2524-0072/2023-54-50](https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-50).
12. Касьянова Н.В. Управління розвитком підприємства на основі ку-мулятивного підходу: концепція, моделі та методи; монографія. Донецьк : СПД Купріянов В.С., 2011. 374 с.
13. Турчинова Ю.С. Оцінювання та забезпечення досягнення економічних результатів діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Київ : КНЕУ, 2018. 20 с.
14. Дерев'янюк О.Г. Оцінювання економічного зростання підприємств: за критерієм капіталізації. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. «Економічні науки»*. 2019. Вип. 206. С. 136–146. URL: https://khntusg.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/visnik_hntusg_206.pdf
15. Мельник О.В. Капіталізація підприємств: теорія та практика: монографія. Кам'янець-Подільський : Видавець Панькова А.С., 2020. 428 с.
16. Скопенко Н.С. Діджиталізація бізнесу як запорука зростання конкурентоспроможності та успішного розвитку компаній у динамічному середовищі господарювання. *Наукові праці НУХТ*. 2023. Том 29, № 1. С. 44–56. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npnukht_2023_29_1_5.pdf
17. Смирнов Є.Є., Катрич Д.Ю. Наукові підходи до визначення економічного зростання підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. № 52. 2023. С. 111–121. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.111.121>
18. Шевчук Н. В. Смирнов Є.Є. Взаємопов'язані категорії економічного зростання підприємства. *Економіка та підприємництво*. 2022. Вип. 48. С. 4–16. DOI: https://doi.org/10.33111/EE.2022.48.ShevchukN_SmirnovYe
19. Штулер І.Ю. Еволюція теорій економічного розвитку у сучасному вимірі знань. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9. С. 216–219. URL: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/45.pdf>
20. Смирнов Є.В., Смирнов Є.Є. Економічне зростання підприємства: сучасні моделі та досвід оцінювання. *Стратегія економічного розвитку України*. 2024. Вип. 54. С. 145–158. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2024.54.145.160>.
21. Shepherd Dean A. Entrepreneurial small businesses: a resource-based perspective. (2005). Publisher: Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar. 258 p. URL: https://www.researchgate.net/profile/Johan-Wiklund/publication/286561745_Entrepreneurial_Small_Businesses_A_Resource-based_Perspective/links/5835bcd08ae9a955344d27a/Entrepreneurial-Small-Businesses-A-Resource-based-Perspective.pdf

References:

1. Jovanovic B. (1982) Selection and the Evolution of Industry. *Econometrica*, vol. 50, No. 3 (May), pp. 649–670. DOI: <https://doi.org/10.2307/1912606>
2. Adizes I. (2012) Managing Corporate Lifecycles. Volume I: How Organizations Grow, Age, and Die. Santa Barbara, CA: The Adizes Institute Publications. 530 p.
3. Greiner L. (1972) Evolution and Revolution as Organizations Grow. *Harvard Business Review*, pp. 37–46.
4. Freel M., Gordon I. (2022) On the Consequences of Firm Growth. *International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship*, vol. 40, No. 6, pp. 684–709. DOI: <https://doi.org/10.1177/02662426221074053>.
5. Potyuk YU.B., Zaverbnyy A.S. (2023) Sutnist', znachennya, vydy, sposoby ta osoblyvosti masshtabuvannya v ekonomichnyy sferi [The essence, significance, types, methods, and specific features of scaling in the economic sphere]. *Suchasni tendentsiyi rozvytku ekonomiky i obliku: naukovy horyzonty*. Vseukrayins'ka nauково-praktychna konferentsiya 23 bereznya 2023 roku: Zbirnyk tez dopovidey. Luts'k: DVNZ «DonNTU», pp. 272–274. (in Ukrainian) Available at: <https://donntu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/zbirnyk-2023.pdf>

6. Potyuk YU., Nalutka P. (2024) Komunikatsiynе zabezpechennya masshtabuvannya biznesu: reputatsiynyy aspekt v umovakh zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti [Communication Support for Business Scaling: The Reputational Aspect in the Context of Foreign Economic Activity]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economics and Society*, vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-30>
7. Ruda M.V., Mel'nyk O.H., Dubner D.E. (2024) Masshtabuvannya biznesu: mizhnarodni stratehiyi ekspansiyi [Scaling a Business: International Expansion Strategies]. *Menedzhment ta pidpryyemnytstvo v Ukrayini: etapy stanovlennya ta problemy rozvytku – Management and Entrepreneurship in Ukraine: Stages of Formation and Development Challenges*, T. 11, vol. 1, pp. 134–144. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2024.01.134>
8. Boychuk N.YA. (2016) Vplyv stratehiyi rozvytku na efektyvnist' diyal'nosti pidpryyemstva [The impact of development strategy on enterprise performance]. *Ekonomichni nauky – Economic Sciences*, vol. 18, pp. 66–70. Available at: https://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2016_18%281%29__19.pdf
9. Busel V.T. (2005) *Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (z dod. i dopov.)* [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language (with additions and supplements)]. K.; Irpin': VTF «Perun», 1728 p. (in Ukrainian)
10. Makkonel K. R., Bryu S.L. (1997) *Analitichna ekonomiya: pryntsypy, problemy i polityka* [Analytical Economics: Principles, Problems, and Policies] CH. 1. L'viv: Prosvita, 671 p. (in Ukrainian)
11. Hmyrya V., Polyakh S. (2023) Zabezpechennya ekonomichnoho zrostantnya pidpryyemstv u postindustrial'niy ekonomitsi [Ensuring the economic growth of enterprises in the post-industrial economy]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economics and Society*, vol. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-50>.
12. Kas'yanova N.V. (2011) *Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva na osnovi ku-mulyatyvnoho pidkhodu: kontsept-siya, modeli ta metody: monohrafiya* [Managing Enterprise Development Based on a Cumulative Approach: Concept, Models, and Methods: monograph]. Donetsk: SPD Kupriyanov V.S., 374 p. (in Ukrainian)
13. Turchynova YU.S. (2018) *Otsynuyannya ta zabezpechennya dosyahnennya ekonomichnykh rezul'tativ diyal'nosti pidpryyemstva* [Assessing and ensuring the achievement of the enterprise's economic results]: avtoref. dys. na здобuttya nauk. stupenya kand. ekon. nauk: 08.00.04. Kyiv: KNEU, 20 p. (in Ukrainian)
14. Derev'yanko O.H. (2019) Otsynuyannya ekonomichnoho zrostantnya pidpryyemstv: za kryteriyem kapitalizatsiyi [Assessing Enterprise Economic Growth: Based on the Capitalization Criterion]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva. Ekonomichni nauky – Bulletin of Kharkiv National Technical University of Agriculture. Economic Sciences*, vol. 206, pp. 136–146. Available at: https://khntusg.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/visnik_hntusg_206.pdf
15. Mel'nyk O.V. (2020) *Kapitalizatsiya pidpryyemstv: teoriya ta praktyka: monohrafiya* [Enterprise Capitalization: Theory and Practice: monograph]. Kam'yans'k-Podil's'kyy: Vydavets' Pan'kova A.S., 428 p. (in Ukrainian)
16. Skopenko N.S. (2023) Didzhytalizatsiya biznesu yak zaporuka zrostantnya konkurentospromozhnosti ta uspishnoho rozvytku kompaniy u dynamichnomu seredovyschi hospodaryuvannya [Business digitalization as a key to enhancing competitiveness and ensuring the successful development of companies in a dynamic business environment]. *Naukovi pratsi NUKHT – Scientific Works of NUKHT*. T. 29, vol. 1, pp. 44–56. Available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Npnukht_2023_29_1_5.pdf
17. Smyrnov YE.S., Katrych D.YU. (2023) Naukovi pidkhody do vyznachennya ekonomichnoho zrostantnya pidpryyemstva [Scientific approaches to defining enterprise economic growth]. *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny – Ukraine's economic development strategy*, vol. 52, pp. 111–121. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.52.111.121>
18. Shevchuk N. V. Smyrnov YE.YE. (2022) Vzayemopov'yazani katehoriyi ekonomichnoho zrostantnya pidpryyemstva [Interconnected categories of enterprise economic growth]. *Ekonomika ta pidpryyemnytstvo – Economics and Entrepreneurship*, vol. 48, pp. 4–16. DOI 10.33111/EE.2022.48. ShevchukN_SmyrnovYe
19. Shtuler I.YU. (2016) Evolyutsiya teoriy ekonomichnoho rozvytku u suchasnomu vymiri znan' [The Evolution of Economic Development Theories in the Modern Context of Knowledge]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and National Economic Issues*, vol. 9, pp. 216–219. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/9-2016/45.pdf>
20. Smyrnov YE.V., Smyrnov YE.YE. (2024) Ekonomichne zrostantnya pidpryyemstva: suchasni modeli ta dosvid otsynuyannya [Enterprise Economic Growth: Modern Models and Assessment Experience]. *Stratehiya ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny – Strategy of Economic Development of Ukraine*, vol. 54, pp. 145–158. DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2024.54.145.160>.
21. Shepherd Dean A. (2005) *Entrepreneurial small businesses: a resource-based perspective*. 258 p. Publisher: Cheltenham, UK; Northampton, MA: Edward Elgar. Available at: https://www.researchgate.net/profile/Johan-Wiklund/publication/286561745_Entrepreneurial_Small_Businesses_A_Resource-based_Perspective/links/5835bcd08ae9a955344d27a/Entrepreneurial-Small-Businesses-A-Resource-based-Perspective.pdf

*Neklesa A.I., Postgraduate Student
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
AntonNeklesa@ukr.net
ORCID: 0009-0000-9952-4426*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ECONOMIC GROWTH OF ENTERPRISES

Abstract. *The article presents the results of a critical analysis of scientific approaches to the essence of microeconomic growth. In scientific publications, this issue is considered in terms of quantitative changes in the final economic result of an enterprise's activities - gross income or its revenue from the sale of products (services). The concept of "economic growth" at the micro level remains insufficiently conceptualized, and approaches to its identification are characterized by fragmentation and ambiguity. It is noted that the process of economic growth depends on the life cycle, as well as a number of external and internal factors of the business environment in which the enterprise is located. Growth by its essential characteristic demonstrates the presence of signs of development of a system that, by quantitative expansion, cannot provide solutions to social, environmental, humanitarian problems that arise before the business entity. It is determined that economic growth occurs not only under the condition of increasing resources or quantitative results, but also by qualitative changes in the activities of the enterprise. The processes of not only quantitative and qualitative changes in the enterprise's activities are revealed, but attention is also focused on the results and criteria by which the results of its economic growth are identified and formalized. Based on the generalization of the assessment criteria and key characteristics of the enterprise's economic growth, indicators are proposed that take into account quantitative and qualitative aspects and identify the "concept of development and growth". Thus, the definition of economic growth of an enterprise represents a positive dynamic of individual parameters of quantitative and qualitative changes in the economic results of the enterprise's development. The basis for determining the quality of economic growth is its resource-effective nature. Quality assessment should be carried out according to the criteria of efficiency of the results of the enterprise's activities. The criterion basis for its assessment should be economic results in the categories of financial condition, stability, efficiency, effectiveness, productivity, competitiveness, investment attractiveness, etc.*

Keywords: *growth, economic growth, quantitative and qualitative growth, microeconomic growth, development, quantitative results, economic results, assessment of economic growth.*

Дата надходження статті: 12.07.2026
Дата прийняття статті до публікації: 21.08.2026
Дата публікації статті: 28.08.2026